

Max Frisch

Homo
Faber

ROMAN

9. BASKI

Çeviri: SEZER DURU

♥ can
modern

MAX FRISCH
HOMO FABER

Can Modern

Homo Faber, Max Frisch

Almanca aslından çeviren: Sezer Duru

Homo Faber

İlk baskı: Abelard-Schuman, 1957

Bu çeviride kaynak alınan baskı: Suhrkamp Verlag, 1977

© 1957, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main

© 1998, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1998

9. basım: Nisan 2023, İstanbul

Bu kitabın 9. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Seçkin Selvi

Düzeltili: Melis Oflas

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-6021-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

MAX FRISCH
HOMO FABER

ROMAN

Almanca aslından çeviren

Sezer Duru

♥can

Max Frisch'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Adım Gantenbein Olsun, 2004

Kont Öderland, 2019

MAX FRISCH, 1911'de Zürih'te doğdu. 1930'da Zürih niversitesi'nde başladığı Alman Dili ve Edebiyatı oğrenimini yarıda kesti ve *Neue Zürcher Zeitung*'da muhabirlik yaptı. 1936'da mimarlık oğrenimi görmeye karar verdi. 1939-1945 arasında İsviçre ordusuna hizmet etti. 1940'lar Frisch'in eleştirel bir politik bilinç geliştirdiği yıllardır. 1941'de mimarlık oğrenimini tamamlayan Frisch, bir süre yazarlık ve mimarlığı bir arada yürüttü. Adından söz ettiren ilk çalışması, 1954 tarihli romanı *Stiller*'dir. 1957'de *Homo Faber* adlı romanı yayımlandı. 1958'de ilk kez sahnelenen *Biedermann ile Kundakçılar*, Frisch'i dünya چاپında bir oyun yazarı statüsüne taşıdı. Kimlik ve ırkçılık motiflerini işleyen *Andorra*, Frisch'in en çok ses getiren oyunudur. Frisch, dramalarının yeterince anlaşılmadığından veya yanlış anlaşıldığından yakındı ve oyunlarında yeni dramaturji olanakları üzerinde çalıştı. *Kont derland* bunlardan biridir. 1964'te kimlik sorunsalı ve cinsiyetler arası ilişkileri ele alan romanı *Adım Gantenbein Olsun*'u yayımladı. Frisch'in eserlerinde kimlik krizine bireyin kendine yabancılaşması ve burjuva toplumunun ahlaki ikiyüzlülüğü eşlik eder; olgunluk eserlerindeyse bunlara yaşlanma ve ölüm izleği eklenir. Max Frisch, Brecht sonrası tiyatronun en önemli isimlerindedir. Deneme ve günce dallarında da eser veren Frisch, 1991'de Zürih'te öldü.

SEZER DURU, 1942'de doğdu. Avusturya Lisesi'ni bitirip İ'de Sosyoloji; Ankara'da DTCF, Alman Dili ve Edebiyatı, Latince ve Yunan-Roma

Edebiyatı okudu. Max Frisch, Heinrich Böll, Siegfried Lenz, Jerzy Stefan Stawinkey, Gustav Meyrink, Thomas Bernhard, Edgar Hilsenrath, Daniel Glattauer gibi yazarların yapıtlarını Türkçeye; Ferit Edgü, Adalet Ağaoğlu ve birçok Türk şairinin yapıtını Almancaya çevirdi. Almanya Büyük Liyakat Nişanı, Rodos Yazar ve Çevirmenler Evi, Frankfurt Edebiyat Evi, Dünya Kitap Yılın En İyi Çevirmen ödüllerini aldı.

İlk Durak

Tipi yüzünden üç saatlik bir gecikmeyle New York LaGuardia'dan kalktık. Uçağımız, bu hatta uçanların çoğu gibi Super-Constellation'dı. Kendimi hemen uyumaya hazırladım; geceydi. Kalkmadan önce kırk dakika pistin başında bekledik, projektörlerin ışığında kar, tane tane kar, pistte karışıklık... Beni böylesine sinirlendiren, hemen uyuyamadığım için, hostesin bize dağıttığı gazetedede öğlen okuduğum "First Pictures of Greatest Air Crash in Nevada"¹ başlıklı haber değil, motorları çalıştırarak duran uçağın titreşimiydi. Bir de hemen dikkatimi çeken, yanımda oturan Alman'dı. Neden olduğunu bilmiyorum, ama dikkat çekiyordu; paltosunu çıkarırken, otururken, diz yeri yapmasın diye pantolonunu yukarı çekerken bir şey yapmadığı, yalnızca hepimiz gibi kalkışı beklediği ve öylece koltuğunda oturduğu halde, henüz kemerlerimizi bile bağlamadan kendini tanıtan pembe tenli sarışın bir adam oluşu sinirime dokunmuştu. Adını anlayamamıştım, motorlar gürültü yapıyordu, birbiri ardından hepsi tam gaz çalışıyordu.

Korkunç yorgundum.

1. (İng.) Nevada'daki Dünyanın En Büyük Uçak Kazasından İlk Kareler. (Ç.N.)

Gecikmeli uçağı beklerken, Ivy, onunla kesinlikle evlenmeyeceğimi bildiği halde, üç saat boyunca benimle çene çalmıştı.

Yalnız kaldığıma seviniyordum.

En sonunda kalktı uçak.

Böylesine bir tipide daha önce hiç uçmamıştım, uçağımız beyaz pistten havalanır havalanmaz, yerdeki sarı ışıkların hepsi, daha sonra Manhattan'ın pırıltıları da görünmez oldu, öylesine yağıyordu kar. Yalnız uçağın kanatlarındaki yeşil işaret ışığını görüyordum, hızla sallanıyor, zaman zaman göz kırpyordu; kimi zaman bu yeşil ışık bile kayboluyordu siste, insan kendini kör sanırdı.

Sigara içmek serbestti.

Yanımdaki Düsseldorf'lu, o kadar da genç değildi, otuzunun başlarında, gene de benden daha genç; bana hemen söylediğine göre Guatemala'ya gidiyordu, iş için sanıyorum.

Fırtına uçağı çok sarsıyordu.

Bana sigara sundu yanımdaki, sigara içmek istemediğim halde kendiminkinden bir tane yaktım, teşekkür ettim, yeniden gazeteyi aldım elime, bence dostluk kurmaya gerek yoktu. Kabalık ettim, olabilir. Yorucu bir hafta geçirmiştım, toplantısız bir tek gün bile geçmemişti, sessizlik istiyordum, insanlar ise yorucuydu. Daha sonra çalışmak için çantamdan belgelerimi çıkardım, ama ne yazık ki o sırada sıcak çorba veriliyordu ve Alman (onun kötü İngilizcesine Almancayla karşılık verdiğimde, İsviçreli olduğumu hemen anlamıştı) artık durdurulamaz olmuştu. Hava durumundan söz ediyordu, daha doğrusu çok az şey bildiği radardan; daha sonra, her zaman olduğu gibi İkinci Dünya Savaşı'na ve Avrupa Birliği'ne getirdi sözü. Ben az konuştum. Çorbalarımız bitince, dışarıda yaş kanatlar üzerindeki yeşil işaret ışığından, her zamanki kıvılcımlardan ve motor başlığındaki kırmızı ışıktan başka

bir şey görünmediği halde ben pencereden bakmaya başladım. Hâlâ yükseliyorduk.

Daha sonra uyudum.

Bora dindi.

Adamın neden bu kadar sinirime dokunduğunu bilmiyorum, yüzünü bir yerden tanıyordum, çok Alman bir yüz. Gözüm kapalı düşündüm, ama boşuna. Pembe yüzünü unutmaya çalıştım, başardım bunu, aşağı yukarı altı saat uyudum çok yorgun olduğumdan; tam uyanmıştım ki, gene sinirime dokunmaya başladı.

O çoktan kahvaltıya başlamıştı.

Uyuyormuş gibi yaptım.

Mississippi'nin üzerinde bir yerdeydik (sağ gözümle gördüm bunu), çok yüksekte ve sakin uçuyorduk, pervanelerimiz sabah güneşinde parlıyordu, aynı camlar, insan bunları ve bunlardan dışarıyı görüyor, kanatlar aynı biçimde parlıyordu, boşlukta hareketsiz, hiçbir sallantı yok, bulutsuz bir gökte hareketsiz duruyorduk, daha önceki yüzlerce uçuş gibi bir uçuş, motorlar iyi çalışıyordu.

"Günaydın!" dedi.

Ben de selam verdim.

"İyi uyudunuz mu?" dedi.

Mississippi'nin kolları görülüyordu, buhar altında olsalar da üzerlerine vuran güneşin parlaklığıyla, pirinç ya da bronzdanmış gibi yavaşça akıyorlardı, uyumaya devam etmek için gözlerimi kapadım.

Karton kapaklı bir kitap okuyordu, Rororo Yayınevi'nin bir kitabı.

Gözlerimi kapamanın bir anlamı yoktu, artık iyice uyanmıştım, yanımdaki beni gene meşgul ediyordu, kapalı gözlerle de onu görüyordum. Kahvaltımı ismarladım... Anlaşılan ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'ne geliyordu, bu arada mutlak ve kesin yargısını da vermiş (genel olarak Amerikalıları kültürsüz buluyordu), şu ya

da bu şeyi de kabul etmişti, örneğin birçok Amerikalının Alman dostluğunu.

Karşı çıkmadım.

Hiçbir Alman yeniden silahlanmayı istemiyormuş; ama Rusya, Amerika'yı zorluyormuş silahlanmaya, işin dramı da buymuş, bir İsviçreli olarak ben bütün bunları değerlendiremezmişim, Kafkasya'da bulunmuş, yalnız silahla sözünü dinletebileceğiniz İvan'ı, o tanırmış. İvan'ı o tanıyormuş! Bunu birkaç kez tekrarladı. Yalnız silahla sözünüzü dinletebileceğiniz biri, dedi çünkü... başka hiçbir şey etkilemezmiş İvan'ı.

Elmamı soydum.

Hitler'in kastettiği anlamda "üstün insan" ile "üstün olmayan insan" diye ayırım yapmak kuşkusuz saçmalık-mış, ama Asyalılar, Asyalı kalırmış.

Elmamı yedim.

Çantamdan tıraş olmak, daha doğrusu bir çeyrek saat yalnız olabilmek için elektrikli tıraş makinemi çıkardım; Almanları sevmem, dostum Joachim Alman olduğu halde... Tuvalette başka bir yere oturup oturamayacağı-mı düşündüm, doğrusu bu adamı daha yakından tanı-mama gerek yoktu, onun aktarma yapacağı Mèxico'ya kadar daha en azından dört saat vardı. Başka bir yere oturmaya karar verdim, boş yerler vardı. Tıraşlı olarak yeniden içeriye girdiğimde –kendimi daha özgür hissediyordum, daha güvenli, tıraşsız olmaya dayanamam– o, kâğıtlarımı yerden toplama yetkisini kendinde bulmuştu kimse üstüne basmasın diye, onları bana uzattı, kibarlık örneği adam. Belgelerimi çantama koyarken teşekkür ettim, fazla içten olsa gerek, çünkü teşekkürümden yeni sorular sormak için hemen yararlandı.

UNESCO'da mı çalışıyormuşum?

Midemi hissettim – son zamanlarda sık sık olduğu gibi. Kötü değil, ağrı yok, bir midem olduğunu hissettim

yalnızca, ne budalaca bir his. Belki bu yüzden bu kadar dayanıksızdım. Yerime oturdum ve çok çekilmez görünmemek için işimden söz ettim, GERİ KALMIŞ ÜLKELERE TEKNİK YARDIM projesinde çalıştığımı söyledim; bambaşka bir şey düşünürken bile bu konuda konuşabilirim. Ne düşündüğümü bilmiyorum.

Bütün uluslararası şeylerden etkilendiği gibi, UNESCO da onu etkilemiş olsa gerek; artık beni bir İsviçreli gibi görmüyor, daha çok bir otoriteyi dinler gibi dinliyordu, saygıyla, boyun eğresine ilgili, gene de bütün bunlar sinirime dokunmasını önlemiyordu.

Yere indiğimize sevindim.

Uçağı terk ettiğimiz ve gümrük bankosunun önünde birbirimizden ayrıldığımız anda, daha önce dikkatimi çekenin ne olduğunu fark ettim; pembe beyaz ve dolgun yüzü, Joachim'inki hiç de öyle olmadığı halde bana gene de onu hatırlatıyordu.

Sonra unuttum bunu.

Texas'ta, Houston'da oluyordu bu.

Dünyanın yarısını benimle birlikte dolaşmış kameram yüzünden çıkan her zamanki zorluklardan sonra, gümrükten çıkıp bir içki içmek için bara gittim. Ama benim Düsseldorf'lunun barda oturduğunu ve bir sandalyeyi de tuttuğunu görünce –sanırım benim için yer ayırmıştı– dosdoğru tuvalete gittim, yapacak bir şeyim olmadığı için ellerimi yıkadım.

Yirmi dakika alanda kalacaktık.

Dakikalarca ellerimi yıkayıp kurularken aynadaki yüzüm mum gibi beyaz, daha doğrusu gri ve sarımsı yüzüm, mor damarlı, bir ceset gibi iğrenç. Neon ışıklarındandır, diye düşünüyorum, aynı biçimde sarımsı mor ellerimi kuruladım, sonra o hep aynı olan, bütün bölümlere, böylece alt kata da gelen hoparlör sesi: "*Your atten-*

tion please, your attention please!"¹ Ne olduğunu bilmiyordum! Bu tuvalet oldukça soğuk olduğu halde ellerim terliyordu, dışarısı sıcaktı. Yalnız şunu anıyorum: Kendime geldiğimde, şişman zenci bir kadın yanıma diz çökmüştü, daha önce ilgimi çekmemiş olan bu kadın şimdi çok yakınımdaydı; siyah dudaklı kocaman ağzını, dişetlerinin pembesini gördüm, çınlayan hoparlör sesini duydum yerde yatarken.

*"Plane is ready for departure."*²

İki kez:

"Plane is ready for departure."

Bu hoparlör seslerini bilirim.

"All passengers for México – Guatemala – Panama," arada motor gürültüsü, *"kindly requested"* motor gürültüsü, *"gate number five, thank you."*³

Kalktım.

Zenci kadın hâlâ diz çöküyordu.

Kendi kendime bir daha sigara içmemeye yemin ettim, yüzümü musluğun altına tutmayı denedim, lavabonun ufaklığı yüzünden olmadı. Bir ter nöbetiydi, başka bir şey değil, baş dönmesiyle bir ter nöbeti. *"Your attention please."*

Kendimi hemen daha iyi hissettim.

*"Passenger Faber, passenger Faber."*⁴

Bendim bu.

*"Please to the information-desk."*⁵

1. (İng.) Lütfen dikkat, lütfen dikkat! (Ç.N.)

2. (İng.) Uçağınız kalkış için hazır. (Ç.N.)

3. (İng.) Meksika – Guatemala – Panama yolcuları beş numaralı kapıya bekleniyor, teşekkürler. (Ç.N.)

4. (İng.) Yolcu Faber. Yolcu Faber. (Ç.N.)

5. (İng.) Lütfen danışmaya. (Ç.N.)

İnsanların yaşantıdan söz ederken neyi kastettiklerini kendi kendime çoğu kez sormuşumdur. Bir teknisyenim ve her şeyi olduğu gibi görmeye alışkınım. Onların sözünü ettiği şeyi çok iyi görüyorum. Kör değilim ya (...) Neden korkayım? Eski vahşi hayvanlar artık yok oldu. Neden bunları düşüneyim? Ne taşlaşmış melekler ne de şeytanlar görüyorum.

UNESCO teknisyeni Walter Faber aklın üstünlüğüne güvenen pragmatik bir insandır. Mantığa, analize, rakamlara inanır. Korkunun, ümidin ya da sevginin işleyişini etkileyemediği makineye hayranlık duyar. Başına gelen tuhaf olaylar, onun olgulardan ibaret dünyasını alaşağı edecektir.

20. yüzyılın en önemli ve en çok okunan metinlerinden biri olan *Homo Faber*, modern insanın yapıtaşlarını tek tek yerinden oynatan muzip ve cesur bir roman. Katı mantığın ve teknolojinin insanı sokabileceği çıkmazları gösteren bir modern klasik.

“Faber, talihten ve kaderden muaf olduğuna inanan teknik varoluşun kusursuz bir örneğidir. Elli yaşını geçen Mr. Faber, Frisch'in sistemli bir şekilde teknikdışı, mantıkdışı dünyayla çarpışmasına izin veriyor.”

Darmstädter Echo

#almanedebiyatı #teknoloji #trajedi #masumiyet #kader #sanat

